

ЕВРИПИД ЕЛЕКТРА

Превод от старогръцки: Александър Ничев, 1977

chitanka.info

ЛИЦА

Селянин
Електра
Орест
Пилад
Хор
Старец
Вестител
Клитемнестра
Диоскурите

Действието се развива в околностите на Аргос.

ПРОЛОГ

От бедната си хижа излиза Селянин.

Селянинът

Ти, аргоска старинна твърд! Инахови води^[1]! Оттук с хиляда ратни кораба потегли Агамемнон за троянската земя, уби Приама, властелина ѝ, превзе Дардановата славна столица^[2] и се завърна. По високи храмове положи неизбройна плячка варварска. Щастлив бе той, но там, а тук, в палатите, умря от Клитемнестрините хитрости и под ръката на Егист, потомъка Тиестов. Падна и напусна древния Танталов скиптър, и сега Егист е цар, и той прие съпругата на мъртвия. Когато царят тръгваше за Йлион, остави син — Орест, и нежна вейчица — Електра. Възпитател Агамемнонов Ореста скри — че смърт Егист му готвеше — и прати го при Строфия, фокидеца. Електра си остана в двори бащини. Когато тя разцъфна, я заискаха най-първите момци от цяла Гърция. От страх да не роди от някой аргосец мъстител за баща си тя, затворил я Егист и празни връщал годежарите. А тъй като живеел в страх, че може би тя тайно ще роди дете от знатен мъж, решил да я погуби, ала майка ѝ — тя, страшната! — осуетила удара.

Предлог да умъртви мъжа си имала,
но се бояла да срази децата си.
Тогава той, Егист, измислил ето що:
на онзи, който би убил изгнаника
Орест, отрежда златен дар; на мене пък
Електра дава за жена. Наистина
микенци-кореняци са предците ми —
това не ми оспорва никой. Знатен съм
по род, ала бедняк по положение,
та от това погива благородството:
нищожен мъж — нищожни опасения!
Че ако с мъж достоен би се свързала,
той би събудил спящото възмездие,
и правдата ще порази убиеца.
Заклевам се в Киприда: аз, съпругът й,
не съм я осквернил и тя е девствена.
Срамувам се от дързост към потомката
на знатни люде — зная, недостоен съм.
Оплаквам своя мним роднина, клетият
Орест, дали ще дойде в Аргос някога
да види брака на сестра злочестница!
А който казва, че като държа дома
девойка и я пазя недокосната,
съм глупав, съди мъдростта ми с правила
превратни: той самият съди себе си.

От хижата излиза Електра.

Електра

О черна нощ, хранителко на златните
звезди! С ведрото на глава съм тръгнала
към изворите речни. Не оскъдица
ме води тук — аз искам пред безсмъртните
да сторя видна дързостта Егистова,
баща си да оплача сред просторите.
Проклетницата Тиндарида, майка ми,

от къщи ме прокуди, на съпруга си
да угоди. От него и деца роди,
а ние двамата с Орест — ненужни сме!

Селянинът

Защо заради мен се мъчиш, клетнице,
да работиш, ти, расла сред безгрижие?
Нали ти казвам, стига тая работа!

Електра

Същински бог си ти за мен, приятелю.
Че ти не ми се подигра в бедата ми.
А щастие голямо е за клетника
да наиде лекар, както наидох тебе аз.
Аз трябва както мога, не принудена,
да улеснявам твоя труд, по-лек да е,
да нося с тебе мъките ти. Доста е
трудът ти на полето. Домакинството
ще бъде мое. Радва се работникът,
като се върне, ред да види в къщи си.

Селянинът

Щом смяташ тъй, отивай. Пък и изворът
не е далеко. А пък аз на ранина
ще изведа воловете, сеитба е.
Ленивецът, макар че от устата му
не слиза бог, не ще спечели хляба си.

Излизат. Влизат Орест и Пилад.

Орест

Пиладе, ти си първият сред хората,
когого смятам за приятел истинен.
Единствен между всички ти почиташе
Ореста даже в страшните му бедствия:
баща ми падна от Егист и моята

проклета майка. Тук, в земята аргоска,
ме води тайно божие вещание
като убиец на убийци бащини.
Споходих снощи гроба на баща си аз,
там сълзи лях, положих къдърец коса,
след туй заклах връз огън агне жертвено
потайно от тъдявашните властници.
В града не искам да проникна. Двойна е
причината да спра на тази граница:
ако ме зърне някой от пазачите,
да мина мигом в чужди край; освен това —
сестра си диря. Тя била омъжена
и, казват, изоставила моминството.
Аз искам да ми бъде съучастница
и тъй да зная вътрешните работи.
Ала Зората вдига зори бляскави
и затова да свърнем от пътеката.
Или орач, или робиня някаква
ще се покаже, нея ще запитаме
дали е тук Електриното жилище.
Но ето виждам някаква прислужница,
тя носи съд с вода върху подстригана
глава^[3]. Да седнем и да я запитаме,
дано ни каже думица по делото,
което ни доведе тук, приятелю.

Оттеглят се встрани. Електра се връща.

Електра

Първа строфа

Хайде, време е, бързай!
О, стъпвай, стъпвай, с горък вопъл!
Горко, горко ми!
Цар Агамемнон е мой баща,

майка ми е Клитемнестра,
омразната щерка на Тиндарей.
Моят град ме нарича тъй:
бедна, клета Електра!
Ах, нечовешки теглила,
ах, омразен живот!
Ах, Агамемноне, татко мой,
сред адски мрак лежиш, сразен
от жена си и от Егиста!

Мезод

Хайде, наново извий тоя плач
и вкуси многосълзна утеха!

Първа антистрофа

Хайде, време е, бързай!
О, стъпвай, стъпвай с горък вопъл!
Горко, горко ми!
Где е градът и домът ти, где,
бедни братко мой, робуваш,
оставил в старинния бащин дом
мене, клетата своя сестра
с тежка, претежка участ?
Чакам, злочеста аз, ела,
ти, спасителят мой,
ти, мъстителят за смъртта,
за жалката бащина смърт, и спри
нозете скитнишки в Аргос!

Втора строфа

Нека сваля тоя съд от главата си,
да призова с предутринен плач
убития татко!

Татко, адският химн е то,
адската песен. Чуй ме:

пращам ти подземи скръбта си.
С нея живея всеки ден.
Впиват се в моето лице
моите нокти, а тази ръка
блъска главата остригана
при спомена за смъртта ти.

Мезод

Ах, раздирай лице!
Както лебедът с ясен глас
тъжно сред речните води
вика любимия свой баща,
в гибелни мрежи умъртвен,
тъй за злочестия татко
аз безутешно ридая.

Втора антистрофа

В сетната баня изкъпа снагата си,
в ложе на най-покъртителна смърт.
Горко ми, горко ми!
Страшно брадвено острие,
татко, и страшна клопка,
след като ти си дойдè от Троя!
Не с диадеми, не с венци
срещна те твоята жена,
не — на двуострия меч на Егист
подло и срамно предаде те тя
и взе за съпруг подлеца!

Влиза Хор от аргоски девойки.

[1] Инахови води — на Инах, река в Арголида. ↑

[2] Дардановата славна столица — Троя. Дардан е неин митологически основател. ↑

[3] Подстриганата глава означава ниско социално положение. По този белег Орест оприличава сестра си на прислужница. Но подстриганата глава може да бъде и знак на дълбока скръб, сравни по-нататък втората строфа на Електра. ↑

ПАРОД

Хор

Строфа

Ти, Атридова дъще, чуй,
ида, Електро, при теб
в твоята селска хижа.
Дошъл е човек, да, човек от Микена е тук,
планинец, отхранен с мляко.
Вести, че аргивци обявили
тридневен жертвен празник
и че при Хèриния храм
всички девойки днес се сбират^[1].

Електра

Дружки, нито по светъл празник
чезна, нито по златен наниз,
аз, злочестата, скъпи мои.
Страдам аз и не ще се хвана
дружно с млади аргивки на танец,
няма чевръсто да стъпват нозете ми.
Нощта прекарвам в сълзи аз, а сълзите
са моя участ и денем.
Вижте мръсната ми коса,
вижте пеплоса мой раздран!
Как, приляга ли то на мен,
на потомката царска,
и на Троя, която и днес
помни, че татко я срина?

Антистрофа

Всемогъща е Хера. Чуй,
ето вземи от мен
гъсто изплетена дреха
и златна добавка към своята прелест вземи!
Ти мислиш, че само с вопъл
и без да почиташ боговете,
ще победиш врага си?
Не с вопъл, а с молебна реч
щастие ще постигнеш, дъще.

Електра

Никой бог не дочу гласа ми,
глас на клетница, не почете
прежни таткови щедри дари^[2].
Страдам аз и за мъртъв татко,
да, и за брат прокуденик страдам,
който блуждае по краища чужди
и на трапеза робска сяда, клетникът,
роден от славен воин.
Аз пък чезна в бедняшки дом,
той е моят подслон сега.
Нямам в бащини двори кът,
сред скали обитавам.
А връз кърваво ложе там

[1] Хорът говори за празника на богинята Хера, който бил честван в околностите на Микена с хекатомби от крави и с шествия на младежи. ↑

[2] Още от омировски времена принципът на жертвоприношенията е *do, ut des* — „давам ти, за да ми дадеш“. ↑

ПЪРВИ ЕПИЗОД

Хор

Тегла донесе в твоя дом и в Гърция
Елена, кръвната сестра на майка ти.

Орест и Пилад се показват.

Електра

Жени, прекъсвам песните си жалостни,
защото виждам — странници, прилегнали
до къщи, се привдигат от засадата.
По пътя вие, в къщи аз — да бягаме!
Да се избавим от мъже злосторници!

Орест

Стой, клетнице, не бой се от ръката ми!

Електра

От смърт спаси ме, Аполоне, моля те!

Орест

Не тебе, друг, омразен, дири мечът ми.

Електра

Не се докосвай, нямаш право, махай се!

Орест

С тъй много право не докосвам никого.

Електра

Защо с ножове край дома ме дебнете?

Орест

Почакай, чуй, за да повярваш тутакси.

Електра

Стоя, та аз съм в твоя власт, по-силен си.

Орест

От твоя брат ти нося аз известие.

Електра

О, най-любими! Жив ли е? Умрял ли е?

Орест

Да, жив е. Първо новината радостна.

Електра

Честит бъди за тия думи хубави!

Орест

Дано това се сбъдне и за двама ни!

Електра

Къде прекарва клетки дни той, клетникът?

Орест

На не една страна се сблъсква с нравите.

Електра

А може би се мъчи за насъщния?

Орест

Хляб има той, но жалък е изгнаникът.

Електра

Ала какво желае да узнае той?

Орест

Дали си жива, как върви животът ти.

Електра

Виж най-напред снагата ми съсухрена.

Орест

Ах, стена аз! Стопили са те скърбите!

Електра

Главата ми, къдриците отрязани...

Орест

А жалиш ли по брат, по гибел бащина?

Електра

Какво по-скъпо има за сърцето ми?

Орест

Уви! А ти! Какво си ти за брата си!

Електра

О, да, но той не е при мене, няма го.

Орест

Защо извън града си се поселила?

Електра

В убийствен брак омъжена съм, страннико.

Орест

Оплаквам брат ти... За микенец някакъв?

Електра

Не както татко някога мечтаеше.

Орест

Кажи ми, да му занеса известие.

Електра

Чак тук живея в неговото жилище.

Орест

Достойно за орач или копач е то...

Електра

Бедняк е, но е благ и добродетелен.

Орест

В какво е добродетелен съпругът ти?

Електра

На моя одър не посегна никога.

Орест

Оброк ли е това, или презрение?

Електра

Не иска да обиди потеклото ми.

Орест

Но този брак не го ли прави радостен?

Електра

Той смята, че неправо съм му дадена.

Орест

Разбрах, бои се от мъстта Орестова.

Електра

Това го плаши, вярно, но и честен е.

Орест

О!

Достоен мъж! Възнаграден ще бъде той!

Електра

Ако се върне в своя дом изгнаникът.

Орест

И туй понесе майка ти, рождената?

Електра

Жената люби мъж, не рожби, страннико.

Орест

Ала защо така те безчести Егист?

Електра

С такъв съпруг да раждам рожби немощни.

Орест

Така че да не раждаш отмъстителите?

Електра

Тъй смята той. Дано ми заплати това!

Орест

А знае ли, че ти си още девствена?

Електра

Не знае, мълком тая тайна скриваме.

Орест

И тия, дето слушат, са ти предани?

Електра

И те ще скътат предано словата ни.

Орест

Орест какво би сторил, ако дойдеше?

Електра

Какъв въпрос! Не е ли миг да действува?

Орест

Но как ще може да срази убийците?

Електра

Ще стори, както те на татко сториха.

Орест

И ти, до него, ще убиеш майка си?

Електра

Да, с брадвата, посекла Агамемнона.

Орест

Това ли да му кажа — твърдо, сигурно?

Електра

О, да умра, но да погубя майка си!

Орест

Ах!

Да беше тук Орест и да те чуеше!

Електра

Не бих могла да го позная, страннико.

Орест

Така е, от деца са ви разлъчили.

Електра

Познал го би един човек от моите.

Орест

Кой, онзи, който го избавил някога?

Електра

Да, бащин възпитател, стар и немощен.

Орест

А беше ли зачетен с гроб покойният?

Електра

Зачетен? От дома му го изхвърлиха.

Орест

Уви, що думаш! Мисълта за болките
на чужд човек дори гризе сърцето ни.
Ала кажи, да занеса нерадата,
но неизбежна вест на брат ти. Вярно е,
че има жалост, ала не в невежата,
а в мъдрия човек. Не безболезнена
е мъдростта за прекомерно мъдрия.

Хор

И аз изпитвам същото желание.
Далек съм от града, не зная градските
злочестини, та, моля те, кажи ми ги.

Електра

Добре, щом трябва. Трябва пред приятеля
да кажа за теглата — мои, таткови.
Понеже ме подтикваш, моля, страннико,
вести на брат ми за злочестините ни,
в каква одежда, първо, съм облечена,
как чезна в смрад, в каква нищожна къщица
живея аз, родената в чертозите,
сама на стан тъка одежди, иначе
и гола, необлечена бих ходила,
сама отивам за вода на извора.
За мене няма празници и сборове.
Девойка, бягам от жените, бягам аз
от Кастора, с когото, като сродници,

преди да иде на небето, бяха ни
сгодили. Сред фригийска^[1] плячка майка ми
на трон седи. Пред нея са робините
от Азия, пленени и доведени
от татко: те са в илионски плащове
със златни брошки. А кръвта на мъртвия
чернее, гние по зида. Убиецът
се вози в колесницата на жертвата
и носи горд в ръце престъпни скиптъра,
със който татко бе предвождал Гърция.
Обезчестен е гробът Агамемнонов:
ни клонче мирта, нито възлияния,
а пуста и без дарове е кладата.
Мълвят, че тоя славен мъж на майка ми
пиян-залян бил скачал връз могилата,
замервал паметната плоча с камъни
и срещу нас така говорел дързостно:
„Къде е твоят син Орест? Той гроба ти
прекрасно пази!“ Тъй сквернял изгнаника.
Та, моля те, това кажи му, страннико.
Мнозина го зоват чрез мен: ръцете ми,
езикът ми, сърцето ми изстрадало,
главата ми остригана, родителят...
Позор! Бащата да сломи фригийците,
а той да не унищожи един човек —
той, младият, синът на благороден мъж!

Хор

Но ето, виждам, иде и съпругът ти.
Завръща се, завършил своите работи.

Влиза Селянинът.

Селянинът

Какви са тия странници пред портата?
Какво ги води в селската ми къщица?

За мене ли са тук? Но неприлично е
жена да води с млади люде разговор.

Електра

Недей ме подозира, о приятелю.
Ти всичко ще узнаеш. Тия странници
от моя брат Орест ми са вестители.
А вий простете думите му, странници.

Селянинът

Що казват? Че е жив и вижда слънцето?

Електра

Тъй думат, и вестта изглежда истинна.

Селянинът

А клет баща и тебе клета помни ли?

Електра

Да вярваме! Но слаб е мъж прокуденик.

Селянинът

Каква поръка от Орест донесоха?

Електра

Изпратил ги е, за да видят злото ми.

Селянинът

Те виждат част, а ти кажи им другото.

Електра

Те знаят всичко, всичко им е казано.

Селянинът

Защо тогава не разтвори портите?
Елате вътре. За вестта ви хубава
ще ви гостим с каквото в къщи имаме.

Внесете вътре вещите им, спътници!
Недейте възразява, при приятел сте,
приятели. Бедняк съм аз наистина,
но низък нрав у мен не ще откриете.

Орест

О боже, този мъж ли крие брака ти,
жена, за да спаси честта Орестова?

Електра

Наричат го съпруг на мене, клетата.

Орест

Уви,
не съществува знак на доблест! Виждал съм
нищожни синове на благородници
или от прости люде рожби доблестни.
Една духовна нищета в богатия
и светла мисъл в тялото на бедния.
С какво мерило ще отсъдиш правилно?
С богатство ли? Но ти е съдник пагубен!
Или пък с бедност? Ала тя чрез нуждата
приучва на дела позорни людете.
Оръжие? Но като гледаш копие,
ще кажеш ли, че воинът е доблестен?
Не, най-добре изостави въпросите!
А този мъж не е велик сред аргосци,
не се надува с именити прадеди,
но той, макар и прост, излиза доблестен.
Не ще ли разберете вие, пленници
на блудни мисли, да цените людете
по благороден нрав и поведение?
С такива люде и градът, и къщата
добруват. Плът красива, но безмозъчна,
е статуя на стъгдата. Че слабият
посреща удар не по-зле от силния:
тук всичко е в природното безстрашие!

А за Ореста, който и присъствува,
и не, и за когото сме пристигнали,
достойна е честта, и ний приемаме.
Слуги, да влезем! Предпочитам бедния,
но приветлив стопанин, пред богатия.
Ценя на този мъж гостоприемството,
но бих желал да ме приеме радостен
в дом радостен не друг, а брат ти. Може би
ще дойде той. Че Феб е ясновидецът.
Нехая за човешките пророчества!

Орест и Пилад влизат в хижата.

Хор

Сега, Електро, повече от всякога
в сърцето грее радостта, и мудната
съдба навярно ще намери пътя си.

Електра

Злочести, знаеш къщната оскъдица,
а каниш гости високопоставени.

Селянинът

Защо? Ако са вярно благородници,
и малкото за тях ще е достатъчно.

Електра

Понеже ти сгреши, върви при стария
наставник на баща ни. Край танайските
води^[2], които служат като граница
на Спарта и на Аргос, той стада пасе,
откакто из града са го изхвърлили.
Кажи му да отиде в свойто жилище
и донесе да хапнат нещо гостите.
Ще се зарадва и ще е признателен,
че жив е днес Орест, когото той спаси.

От татковите замъци, от майка си
не чакам нищо. Ще ѝ бъде тягостно
да чуе, че Орест е жив, нещастната.

Селянинът

Щом искаш тъй, добре, ще съобщя това
на стареца. Но ти побързай, влез дома,
поразтреби. Щом иска, домакинята
намира много нещо за гощаване.
Не, в къщи все ще се намери толкова,
че днес поне да си наситим гостите.

Електра влиза в къщи.

Когато мисля за такива работи,
аз знам — голяма сила е богатството:
и гости срещаш, и лекуваш тялото
от болести. Но еднократно ядене —
е нищо. Няде ли се богатият,
той носи толкоз, колкото и бедният.

Отдалечава се.

[1] Фригийска — троянска, както малко по-нататък, пак в думите на Електра фригийци = троянци. ↑

[2] Танайските води са водите на река Танай в Арголида. ↑

ПЪРВИ СТАЗИМ

Хор

Първа строфа

Кораби славни, които някога в Троя
стигнахте с весла безчетни,
носени в танц със морските нимфи там,
дето делфинът, любител на флейтови звуци,
скачаше около тъмносиния нос
и се превърташе весело,
че предвождаше той Тетидиния славен син,
чевръстия в скок Ахил^[1],
ведно с Атрид Агамемнон
към Троя, към брега на Симоент.

Първа антистрофа

А Нереидите от брега на Евбея
носеха доспехи бойни,
върз наковалнята злата на Хефест ковани;
после минават през Пелион, после през Оса
и през свещените нейни лесове,
през пещерите на нимфите,
през ония места, където конникът-баща^[2]
отгледа светлия зрак
на Елада, сина на Тетида,
чевръстия съюзник на Атрид.

Втора строфа

Слушах веднъж едного, дошъл от Троя,
как в навлибийския пристан
твоя, сине Тетидин,

славен щит описваше — как
в кръг украсен бил с ликове,
страх за троянците.
Тъй, по външния щитов край
сам Персей лети със златни сандали
пряко море, понесъл в ръце
главата на Горгоната,
с него е Хермес, вестителят Зевсов,
синът на Мая, добрият селски момък.

Втора антистрофа

А по средата на щита е блеснал ясен
слънчев кръг, па го носят
впряг коне хвърковати,
там е вишният звезден хор,
там са плеяди, хиади^[3],
страшни за Хектора^[4].
А по златокования шлем
има сфинксове, те са впили нокти
в плячка, добита с песенна реч^[5].
По бронята пристегнатата —
виж, огнедишна, лъвицата бърза
с ужасни нокти към коня от Пирена^[6].

Епод

По смъртоносното копие литнали четири коня
и черен прах се е вдигнал подир тях.
Вожда на такива бойни люде
ти погуби, Тиндаридо,
своя мъж, безчестна жено!
Затова и на тебе небето
някой ден ще изпрати смърт,
и аз ще видя тежкия меч
как пролива твоите кърви!

[1] По традиция, завещана от епическите поети, Ахил е бързоног.

↑

[2] Конникът-баща е Пелей, бащата на Ахил; според друго мнение това е кентавърът Хирон, който, по заръка на Пелей, възпитавал Ахил в своята пещера. ↑

[3] Описвайки Ахилевия щит, Еврипид следва епическата традиция. У него плеядите и хиадите са в центъра на щита; в средата на щита Омир поставя земята, морето и небето със съзвездията му. ↑

[4] Според Омир пред блясъка на Ахилевите оръжия Хектор изгубва смелост и хуква да бяга. ↑

[5] Стръвният певец е сфинксът, който пеел своята гибелна гатанка. Минувачите трябвало да кажат кое същество ходи сутрин на четири крака, на обед — на два, вечер — на три. Никой не можел да отговори, и всеки, който получавал гатанката, намирал смъртта си в една пропаст край града. Едип отговорил и така спасил себе си и Тива.

↑

[6] Пирена е извор в Коринт, бликнал на мястото, където крилатият кон Пегас ударил с копитото си. Оттук конят от Пирена е Пегас. С лъвица се означава чудовището Химера (с глава на лъв, тяло на коза и с опашка — змия), убито от Белерофонт, ездача на Пегас. ↑

ВТОРИ ЕПИЗОД

Влиза Старецът, повикан от Електра.

Малко по-късно се явява и Електра.

Старецът

Где, где е господарката ми, младата
девойка, щерката на Агамемнона,
когото сам съм гледал? Колко стръмен път
за слабите нозе на старец немощен!
Но трябва да домъкна до приятели
превит гръбнак и колене несигурни.
Дете — сега те зърнах тук, пред къщата,
— донесох ти от стадото си агънце
сукалче, изпод майка му отмъкнато,
венец от цвете, грудка прясно сирене
и старо Дионисово съкровище
с прекрасен дъх. Да, малко е, но смесиш ли
с по-слабо вино само чашка, прелест е!
Вървете, занесете го на гостите.
Пък аз желая да избърша сълзите
от своите очи с одежда дрипава.

Електра

Защо са влажни, старче мой, очите ти?
Отново ли си спомняш теглилата ми?
Не жалиш ли прокудата Орестова,
баща ми? Всеуе си го гледал някога
за себе си, за своите приятели.

Старецът

Да, всеуе. Все пак не оттам е смутът ми.
На идване отбих се аз при гроба му

и паднал ничком, плаках сред мъртвилото,
развързах меха и възлях от виното,
па наредих край гроба вейки миртови.
На кладата съзирам чернорунеста
овца, току-що в жертвен дар принесена,
и кичури, отрязани от рус човек.
Зачудих се: че кой е смял на гроба му
да дойде! Не, не ще е някой аргосец.
Дошъл е скритом твоя брат и той ще е
почел злочестата могила бащина.
Ей къдрите, сложи ги тук, до своята
коса, и виж, цветът не е ли същият?
Защото често люде кръвно родствени
показват помежду си много прилики.

Електра

Не правят чест на мъдър мъж словата ти,
като допускаш, че от страх пред властника
тук скритом би дошъл Орест, юначният.
Косите си приличат? Но едната е
на знатен мъж, възпитан от палестрите,
а другата е женска, с гребен ресана.
Косите на мнозина имат прилика,
дори да е различно потеклото им.

Старецът

Ала стъпи в следата на сандала му,
дете: ще видиш, тя е сходна с твоята.

Електра

Но как ще се получат отпечатъци
по камениста почва? Пък и тъй да е,
все пак не могат да съвпадат стъпките
на брат и на сестра: надвива мъжката.

Старецът

Но ако брат ти дойде, ще познаеш ли

наметката, изткана върху стана ти,
в която го спасих от гибел някога?

Електра

Не знаеш ли, че бях дете по времето
на бягството? Тъкала съм... Но как така
той, вече мъж, и днес ще носи същата
одежда? Че растат ли с нас и дрехите?
Не, странник жалостив е рязал кичури
коса или пък неизвестен аргосец.

Старецът

Но гостите къде са? Покажи ми ги,
от тях да чуя за Орест известие.

Електра

Излизат от дома с нозе забързани.

Орест и Пилад се явяват на сцената.

Старецът

Да, знатни... Но това е тъй несигурно!
Защото много знатни са негодници.
Ала все пак — добре дошли на гостите!

Орест

Здравей! Кого сред твоите приятели,
Електро, крие таз останка жалостна?

Електра

Баща ми той е възпитавал, страннико.

Орест

Що рече ти? На твоя брат спасителят?

Електра

Спаси го той — ако е жив, разбира се.

Орест

Аха!

Какво ме заразглежда като сребърна монета?

Сякаш му напомням някого!

Електра

От радост пред връстник Орестов, явно е.

Орест

И пред приятел... Виж, заобикаля ме!

Електра

И аз го гледам и се чудя, страннико.

Старецът

Електро, дъще, призови безсмъртните!

Електра

За нещо близко, нещо неочаквано?

Старецът

О, бог ти сочи скъпото съкровище!

Електра

Виж, моля се. Но, старче, аз съм смаяна!

Старецът

Не, дъще, виж тогава, най-любимия!

Електра

Боя се, виждам, че не си на себе си!

Старецът

Аз виждам брат ти, а не съм на себе си!

Електра

Каква е, старче, тази реч нечакана?

Старецът

Орест е тук, синът на Агамемнона!

Електра

Видя ли знак, на който бих повярвала?

Старецът

А белегът на веждата? Преследвахте
сърна, той падна и рани челото си.

Електра

Що думаш? Виждам знак на нараняване!

Старецът

И чакаш, не прегръщаш най-любимия!

Електра

Не, вече не, о старче! Тези белези
склониха моя дух! — Най-сетне виждам те!
Не те очаквах!

Орест

Ето, пак сме заедно!

Електра

Не се надявах!

Орест

То не бе за вярване!

Електра

Това си ти?

Орест

Едничкият съюзник твой.

Електра

И ти ще отмъстиш на враговете ни!

Орест

Ако изтегля мрежата разставена...

Електра

Аз вярвам. Бих отрекла и безсмъртните,
ако неправда вземе връх над правото.

Хор

Ето те, ето те, дългоочакван ден!
Ти блесна и показа на града,
възпламнал, онзи факел, който в дълга
прокуда от къща бащина блужда
и най-подир дойде!
О приятелки, тази победа е с нас,
че бог я праща, бог!
Издигнете ръце, извисете глас, боговете молете:
нека е добре, добре дошъл
във своята родина твоят брат!

Орест

Аз вече вкусих сладките обятия,
а после ние пак ще им се радваме.
Кажи ми, старче — ти пристигна в сгоден миг, —
как бих убил убиеца и майка си,
участницата в брачното безчестие?
Дали ще найда в Аргос люде предани?
Или погина всичко с мойто щастие?
С кого да тръгна? В нощен мрак ли, денем ли?
Кой път да хвана срещу враговете си?

Старецът

Дете, не чакай в мъката приятели.

Голяма рядкост е да найдеш някого,
та с него да делиш тегло и щастие.
Загинал си за своите приятели
от корен, безнадеждно. Чуй съвета ми:
в ръката ти и в случая е вложено
да си възвърнеш бащин дом, отечество.

Орест

Какво да сторим, да постигнем своето?

Старецът

Убий Тиестовия син и майка си.

Орест

За тази чест дойдох, но как да действам?

Старецът

Не можеш мина през стените аргоски.

Орест

Там пазят стражи и телохранители?

Старецът

Да, сън не знае, ти си пред очите му.

Орест

Добре, тогава, старче, посъветвай ме.

Старецът

А ти ще ме послушаш. Ето, хрумна ми...

Орест

Добре кажи, пък аз да разбера добре.

Старецът

Видях Егиста, идвайки насам, дете.

Орест

Аз слушам твоите думи. По кои места?

Старецът

В нивята, при онези конски пасбища.

Орест

Що прави там? О, лъч сред безизходица!

Старецът

Гласеше, мисля, празник в чест на нимфите.

Орест

За рожба настояща или бъдеща?

Старецът

Не зная. Нож за биковете готвеше.

Орест

С колцина души? Или само с робите?

Старецът

Аргивец няма ни един, домашни са.

Орест

А някой между тях ще ме познае ли?

Старецът

Не, роби са, не са те нивга виждали.

Орест

Но ако победим, ще ни последват ли?

Старецът

За теб е сгода: тъй постъпват робите.

Орест

А как до него бихме се примъкнали?

Старецът

Мерни му се, когато коли жертвите.

Орест

Край пътя, както виждам, са нивята му.

Старецът

И той ще те повика там на пиршеството.

Орест

На горък пир, ако е воля божия.

Старецът

А после ще решаваш според случая.

Орест

Добре говориш. А къде е майка ми?

Старецът

В града. Ще закъснее за гощавката.

Орест

Защо не е последвала съпруга си?

Старецът

Остана, че се плаши от одумване.

Орест

Разбрах, тя знае, че е подозирана.

Старецът

Така е точно. Мразят я, проклетата.

Орест

Но как ще я убия с него заедно?

Електра

Сама ще уредя смъртта на майка ни.

Орест

А пък за него ще помогне случаят.

Електра

И нека той помага и на двама ни!

Старецът

Добре. Как виждаш гибелта на майка си?

Електра

Кажи на Клитемнестра, старче, ето що:
че съм родила мъжка рожба... тъй речи...

Старецът

И скоро или не — това е станало?

Електра

Кажи й: — чиста вече е родилката.

Старецът

Къде е тук убийството на майка ти?

Електра

Ще дойде, като чуе, че съм раждала.

Старецът

Ти мислиш, че за тебе е загрижена?

Електра

И ще оплаква жребия на внука си.

Старецът

Добре, но да се върнем на въпроса ми.

Електра

Щом дойде тук, е вече мъртва, ясно е.

Старецът

О, нека само да претъпи прага ти!

Електра

И подир миг ще слезе в преизподнята.

Старецът

Дано умра подир такова зрелище!

Електра

Най-първо поведи Ореста в пътя му.

Старецът

Където днес Егист принася жертви ли?

Електра

А после с вест от мен иди при майка ми.

Старецът

Ще мисли, че я чува от устата ти.

Електра

Напред, Оресте, пръв изтегли жребия!

Орест

Аз тръгвам в път, водете ме, потегляме.

Старецът

О, в този път ще те предвождам радостен!

Орест

Смили се, Зевсе бащин, отмъстителю
на моите врази! Че горко теглихме!

Електра

Смили се ти над свойто поколение!

Орест

Ти, Херо, ти, царице на олтарите,
ни дай победа, ако с нас е правото!

Старецът

Дай за баща им правда отмъстителна!

Орест

О, татко, срамно пратен в преизподнята...

Електра

О, властна Земьо, теб зоват ръцете ми...

Старецът

Дай помощ, помощ дай на най-любимите!

Орест

Ела при нас със мъртвите съратници...

Електра

Които с теб унищожиха Фригия^[1]...

Старецът

Които мразят мерзките престъпници!

Електра

О, чу ли ти, видял смъртта от майка ми?

Старецът

Баща ви слуша всичко туй. Да тръгваме.

Електра

Егист ще трябва да загине, казвам ти.

Че паднеш ли сразен от удар гибелен,
и аз умирам, няма ме сред живите,
ще поразя с двуостър меч главата си!
Ще вляза вътре да приготвя меча си
и ако дойде радостно известие,
ще възликува този дом, но паднеш ли,
ще бъде нещо друго. Туй е, казах ти.

Орест

Да, зная.

Електра

Трябва мъж да бъдеш доблестен,

Орест и Старецът излизат.

Жени, а вие вярно известете ми
глъчта на тази битка. И ще чакам аз
тогава с меч в ръката. Победят ли ме,
аз няма жива да се дам и никога
не ще ме жива позорят вразите ми!

Влиза в къщи.

[1] Фригия — Троя; фригийци = троянци; вж. заб.6. ↑

ВТОРИ СТАЗИМ

Хор

Първа строфа

Изпод нежната майчица грабнато
в планините на Аргос (тъй казва
побеляла от старост легенда),
водел някога Пан, повелителят полски,
свирейки сладка песен
със своята цафара звучна,
агне едно златорунно^[1]. Тогава вестител,
изправен върху стълбите каменни, викнал:
„Бързо на стъгдата, бързо,
люде микенски, вървете!
Там за царете блажени
чудо ще видите!“
И хорове пеели в чест на дома Атреев.

Първа антистрофа

И тогава златните храмове
се разтворили, блеснали в Аргос
по олтарите пламъци ясни.
Флейта, дружка на музите, свирела сладко.
Звучни химни прославяли
Тиестовото златно агне.
Тайно съпругата той прельстил на Атрея
и в своя дом отнесъл великото чудо,
после се върнал и викнал
към насъбраните люде,
че златорунното агне,
агнето рожесто,
той в своите двори, в своето стадо пази.

Втора строфа

И тогава, тогава Зевс
променил блестящия път
на звездите и светлия слънчев зрак,
и белия лик на зората.
От заник тръгва слънцето в път
с палец божествен пламък
и вече вървят към север облаци влажни,
гине в суша страната на Амон^[2] —
капка роса не познава!
Няма вече дъжда
жизнедарителен Зевсов!

Втора антистрофа

Да, така се мълви, но аз —
аз не вярвам в такива неща —
златоликото слънце да смени
горещата своя пътека
и тъй за греха на един човек
зле да накаже всинца.
Но страшните басни, които плашат човека,
са полезни за култа на бога.
Ти за това не помисли
и уби своя мъж,
сестро на славни братя!

[1] Златорунното агне осигурявало на притежателя си царската власт в Микена. Тиест съблазнил Аеропа, съпругата на своя брат Атрей, и чрез нея получил златното агне. Като го показал на микенския народ, той обосновал правото си да бъде цар. ↑

[2] Страната на Амон е Египет. ↑

ТРЕТИ ЕПИЗОД

Хор

О-ò! О-ò!

Дочувате ли този вик, приятелки,
или ме мами призрак? Сякаш Зевсов гръм
подземен^[1]! Чуй, по-ясни стават звуците!
Електро, господарке, покажи се вълн!

Електра се явява на сцената.

Електра

Приятелки, къде достигна битката?

Хор

Аз знам едно — че чувам смъртни стонове.

Електра

И аз ги чувам — отдалеч, но чувам ги.

Хор

Далечен е гласът, но все пак ясен е.

Електра

На чужди ли е, или на приятели?

Хор

Не зная — че в едно се сливат звуците.

Електра

Смъртта ми съобщаваш ти! Защо стоя!

Хор

Почакай миг и ясно чуй съдбата си.

Електра

О, аз съм победена! А вестителят?

Хор

Ще дойде той. Та цар убиват, мъчно е!

Влиза един Вестител.

Вестителят

Девојки от Микена, победителки,
Орест надви, вестя на вси приятели!
Егист, убиецът на Агамемнона,
лежи прострян! Редете реч молитвена!

Електра

Но кой си ти? И как да ти повярваме?

Вестителят

Та не позна ли спътника на брата си?

Електра

О, скъпи мой, не разпознах лицето ти
от страх и ужас, но сега — познавам те.
Как, мъртъв е омразникът, убиецът?

Вестителят

Да, мъртъв. Щом желаеш, чуй го втори път.

Електра

О богове, о правдо зряща! Ето ви!
Кажи ми за смъртта му и за начина,
по който бе извършено убийството.

Вестителят

Когато вече твоя дом напуснахме,
в коларски двуколесен път навлязохме,
и там бе царят славен на микенците.
Сред своите градини напоявани
венец от мирта виеше за себе си.
Той викна: „Поздрав, странници, какви сте вий?
Отде сте, от коя земя дохождате?“
Орест отвърна: „Тесалийци. Тръгнахме
за към Алфей, на Зевса там ще жертваме.“
И като чу това Егист, поканва ни:
„Днес вие ще сте мои сътрапезници
в гощавката. Принасям тия бикове
на нимфите. На ранина ще станете
и пътя ще подемете. Да влизаме!“
Говореше и за ръце ни хващаше,
па ни поведе: „Няма да отказвате!“
Когато в къщи влязохме, провикна се:
„Подайте бързо съд с вода за гостите —
да дойдат при олтара и светената
вода!“ Орест му проговаря: „Михме се
току-що в чисто изворно течение.
Но ако трябва да помагат странници,
готови сме, Егисте, не отказваме.“
Остана недовършен този разговор.
Прислужниците в миг оставят копия,
охрана царска, хващат се на работа.
Тук носят кошник, там — съдина жертвена,
а там разпалват огън и над огъня
котел поставят. Екнаха чертозите.
И в този миг любовникът на майка ти
поръсва с ечемик олтара, казвайки:
„О нимфи скални, нека ние с моята
съпруга Тиндарида ви почитаме
все тъй, а зло да стигне враговете ми!“
Орест и тебе. Ала господарят ми
безмълвно за противното се молеше:

дом бащин да спаси. Взе нож от кошника
Егист, отряза кичур бича козина
и в огъня свещен я хвърли, в рамото
прониза бика, както го придържаха
слугите, и продума тъй на брата ти:
„За чест се смята между тесалийците
да можеш бик да насечеш и буен кон
да обуздаеш. Ето ножа, страннико,
и защити честта на тесалийците!“
Той взе в ръце кования дорийски нож,
отметна плаща скъп на раменете си,
Пилада за помощник взе и робите
отблъсна. Хвана за крака добичето,
оголи белите мяса с изпъната
ръка и смъкна кожата за толкова,
за колкото не би направил конника
два пробега, и тъй разпра корема му.
Егист се вира в жертвената вътрешност:
там няма дроб, а жилите и злъчният
мехур вещаят ужас на гадателя.
Той свъси взор, а господарят — пита го:
„Какво ти е?“ — „Страхувам се от вълкашна
засада, госте. А за мен, за моя дом
е смъртен враг синът на Агамемнона.“
Пък той му казва: „Как, че от изгнаник ли
се плаши царят? Но да се гощаваме!
Затуй ми донесете не дорийски нож,
а фтийски, за да разреже гърдите му.“
Той удря с ножа, и Егист внимателно
разглежда вътрешностите, навежда се.
Орест на пръсти приближи, удари го
по прешлените и пресече ставите
гръбначни. Мигом се затресе тялото
и се замята във предсмъртни гърчове.
Слугите към оръжието хукнаха —
на бой мнозина срещу двама. Доблестно
ги срещнаха, размахали оръжия,

двамината. Орест мълви: „Не враг съм аз
на своя град и своите прислужници,
а възмездител за убийство бащино —
аз, бедният Орест. Не ме убивайте
вий, стари таткови слуги!“ При тая реч
те свалят своите копия. Познат бе той
от някакъв служител стар в палатите.
И в миг с венец окичиха челото му,
възраждани, ликуващи. Пристига той
и носи не главата на Горгоната,
а на Егист, когото мразиш. Кръв за кръв
е заплатил с горчива лихва мъртвият.

ХИПОРХЕМА

Хор

Строфа

Встъпй в хоровода ни, дружке,
като чевръсто сърне
подскачай, хубавице, сред простора,
че брат ти спечели победа, по-голяма
дори от онази, която печелят
при бреговете на Алфей! Припявай
победна песен днес към моя танец!

Електра

О светлина, о колесницо слънчева!
О Земьо! Нощ, в която бях удавена!
Сега свободни вече са очите ми:
убиецът на татко падна, мъртъв е!
Какъвто накит имам за косите си
дома си, ще го донеса, приятелки,
да украся чело юнашко братово!

Влиза в къщи.

Хор

Антистрофа

О, дай за челото му накит!
Ние пък, нашият хор,
ще вием танец, драг на вас, о Музи!
Предишните скъпи царе на тази наша
земя ще царуват отново над нея,
че те сразиха с чест един безчестник!
Да екне вик, съзвучен с радостта ни!

[1] Зевсов гръм подземен, т.е. тътен от земеръс. ↑

ЧЕТВЪРТИ ЕПИЗОД

Явява се на сцената Електра. След нея са Орест и Пилад.

Електра

Победоносен сине на победния
баща-герой на битката под Йлион,
Оресте, дай да украся косите ти!
Ти идеш не след празно състезание,
след седем плетра бяг^[1], а поразявайки
Егиста, погубителя на татка ни.
И ти, съюзник негов и възпитаник
на мъж почтен^[2], Пиладе, приеми от мен
венец. Ти имаш равен дял в борбата ни.
Дано честити виждат ви очите ми!

Орест

Мисли, че първо бог реди съдбата ни,
Електро, после възхвалявай смъртния,
служителя на бога и на жребия.
Дойдох, убих Егиста — туй е истина,
не думи. За да може всеки гражданин
да го повярва, аз ти нося мъртвия,
когото можеш да дадеш на хищници,
на птици, поколение на въздуха,
за плячка, прикован на кол. Твой роб е той
когото преди малко цар наричаха.

Електра

Срамувам се, но да река бих искала...

Орест

Кажи, тук нямат място страховете ти.

Електра

Греховно е да се глумим над мъртвите.

Орест

Не ще ти каже никой дума укорна.

Електра

Градът е недоволен и язвителен.

Орест

Кажи каквото искаш, сестро. Нашата
вражда не знае милост и примирие.

Електра

Добре. С какво да почна ругатните си?
С какво да свърша? И какво бих турила
в средата? Всяко утро мислех думите,
които бих изказала в очите ти,
да бих била свободна от предишната
боязън. Но свободна днес, отправям ти
това, което бих ти рекла приживе.
Погуби ме, направи мен и брата ми
сираци. Що ти сторихме? Ти майка ми
позорно взе, като уби съпруга ѝ,
владетеля на гърците под Илион,
където ти не бе. Глупец, ти вярваше,
че майка ми ще бъде твоя примерна
жена, след като си сквернил постелята
на татко! Но когато съблазнителят,
принуден, взема за съпруга чуждата
жена, е жалък: мисли, че към него е
почтена непочтената към другия.
И не разбра как жалък бе животът ти.
Ти знаеше, че взе жена безнравствена,
а тя — че с мъж порочен се е свързала.
И двамата престъпни, вие криехте —

тя твоите, ти нейните злочестия.
А вредом в Аргос тая реч се носеше:
у тях мъжът е тя, а той — съпругата.
Позорно е жената да командува
дома, а не мъжът ѝ. Отвращавам се
от синове, които носят името
не на баща мъжествен, а на майка си.
Че щом е взел прочута, благородница,
мъжът е нищо, всичко е съпругата.
А ето най-горчивата илюзия:
че представляваш нещо чрез парите си.
Но те са кратковременни приятели.
Че трайното е нравът, не богатството.
Че той надмогва всяко изпитание.
Нечестното богатство на негодника
в миг цъфне, па изхвъркне из ръцете му.
А за жените ще мълча... Девойка съм,
не ми приляга, стига и загатване.
Без срам бе ти — че царски дом владееше,
че бе красив. За себе си бих искала
съпруг, но не с момински взор, а с мъжки нрав.
Децата му ще бъдат воини предани.
За хоровете и танци е красавецът.
Проклет да бъдеш! Не позна съдбата си,
и ти получи своето, престъпнико!
И нека онзи, който стори първата
успешна стъпка, не реши, че Правдата
е победена, нека чака свършека
на своя път и края на живота си!

Хор

Ужасно! Но и сам понесе ужаси
от теб и него. Страшна мощ е Правдата.

Електра

Внесете вътре тялото, прислужници,
сложете го на тъмното, та майка ми

преди смъртта си да не види мъртвия.

Орест

Мълчи, за друго нека разговаряме!

Електра

Какво съзираш? Помощ от Микена ли?

Орест

Не, не, това е майка ми, рождената!

Електра

Добре се е запътила към мрежата.
Но как блести с одежди в колесницата!

Орест

Какво ще правим? Ще убием майка си?

Електра

Като съгледа майка ни, смили ли се?

Орест

Ах!
Но как? Нали ме е родила, гледала...

Електра

Тъй както тя уби баща ни някога.

Орест

О Фебе, ти ми предвеща безумия!

Електра

Че ако Феб е глупав, кой е мъдрият?

Орест

Възможно ли е да убия майка си?

Електра

Какво от туй, ще отмъстиш за татка си!

Орест

Ще тегнат върху мене кърви майчини!

Електра

Баща да пренебрегнеш е безчестие!

Орест

Ще плащам за убийството на майка си!

Електра

Кому, ако не отмъстиш за татка си?

Орест

Уподобен на бог, приказва дѐмонът!

Електра

От светия триножник ли^[3]? Не мисля тъй.

Орест

Не вярвам в мъдростта на туй вещание!

Електра

Не бивай слаб, не падай в малодушие!

Орест

Върви и подстави на нея мрежата...

Електра

В която тя с Егист уби съпруга си.

Орест

Отивам. Почва страшна служба, страшна е задачата ми. Ала с воля божия — да бъде! Сладък и горчив е подвигът.

Орест и Пилад влизат в хижата.

Пристига Клитемнестра.

Хор

Здравей,
благородна царице на тая земя,
Тиндареева дъще и сестро
на момците юначни на Зевса^[4],
които живеят сред звездния рой
на ефира пламтящ и спасяват от смърт
по моретата смъртните люде!
Уважавам те редом с блажените аз
за богатство голямо и жребий благат.
Но настана мигът да помислиш и ти,
царице, какво да се прави!

Клитемнестра

Троянки, слезте от колата. Дайте ми
ръка да стъпя въвн от колесницата.
Фригийска плячка украсява божите
светилища. А тия тук, все отборни
жени, са дар за моето погубено
дете^[5] — нищожен, но краси палата ми.

Електра

Ще може ли робинята, изхвърлена
от бащин дом в това злочестно жилище,
да се докосне, майко, до ръката ти?

Клитемнестра

Не се грижи, готови са робините.

Електра

Защо, нали от къщи ме прокудихте!
Домът ми падна в плен и аз съм пленница,

остала без баща като троянките!

Клитемнестра

Баща ти сам скрои такива планове
за тия, за които най не биваше.
Но чуй, макар че, щом излезе името
на някоя жена, горчи езикът ѝ,
неправо според мене. Да изучаваме
нещата: оправдават ли омразата,
да мразим с право; ако не — защо е тя?
Та Тиндарей ме даде нему не със цел
да умъртвява мене и децата ми.
А той подмами дъщеря ми, каза ѝ,
че ще я жени за Ахил, отмъкна я
в безветрена Авлида. Там, връз кладата;
посече мойта бяла Ифигения.
И ако за избава на държавата,
за благо на дома и на децата си
едничка нея би убил, простила бих.
Елена беше бясна и съпругът ѝ
не можеше да усмири коварната
и затова пожертвува детето ми.
За всичко туй, макар че бях засегната,
не бих винила, нито бих убивала
мъжа си. Той доведе изстъплената
менада, взе я в ложето си, две жени
в една и съща къща обладаваше.
Жената е сластолюбива, казвам го.
И щом изневери мъжът, отблъсквайки
леглото ѝ, жената следва примера
на своя мъж, намира си любовници.
И после върху нас се сипят хулите,
а никой не кори мъжа, виновника!
Че ако Менелай бе похитеният,
Ореста ли би трябвало да жертвувам
за сестриния мъж? Баща ти как ли би
приел това? Не бивало убиецът

на рожбата ми да умре, а трябвало
да страдам аз! Убих, поех едничкия
възможен път, отвеждащ към вразите му.
Кой близък нему с мене би участвувал
в убийството му? Докажи противното,
че той, баща ти, падна незаслужено!

Хор

Да, право е, но срамна ти е правдата.
Разумната жена отстъпва винаги
на своя мъж. Която мисли иначе,
не влиза в тези мои разсъждения.

Електра

Спомни си, майко, думите, изречени
накрая: да обоснова противното.

Клитемнестра

Не се отказвам аз, дете, повтарям ги.

Електра

И щом го чуеш, ще ми отмъщаваш ли?

Клитемнестра

Не, с радост ще изслушам твоите размисли.

Електра

Ще кажа, като почна с пожелание:
да беше, майко, по-почтена в мислите!
Прославят с право хубостта ви — твоята
и на Елена. Две сестри, и двете сте
суетни, недостойни сте за Кастора.
Елена доброволно бе отвлечена,
а ти уби героя пръв на Гърция
със довода, че заради детето си
погуби своя мъж. Не знаят хората:
преди да се реши смъртта на щерка ти,

едва напуска своят мъж палатите,
а ти коси гласиш пред огледалото!
Жена, която в мъжово отсъствие
за хубост мисли, е порочна, махай я!
Че няма нужда да показва хубаво
лице, ако не дири нещо не добро.
И зная, ти една сред всички елинки
се радваше с успеха на троянците,
помръкваше, когато те загубваха.
Мъжът ти да се върне ти не искаше!
А имаше защо да бъдеш предана:
че не по-лош бе от Егист съпругът ти,
когото за водач посочи Гърция.
Делата на Елена позволяваха
да си спечелиш слава, че и лошото
е пример назидателен за мъдрите.
„Баща ти, казваш ти, уби детето ми!“
Орест и аз какво ти бяхме сторили?
Защо, като уби мъжа си, не на нас
предаде бащиния дом, а чуждото
легло пренесе там и купи брака си?
Отиде ли в изгнание съпругът ти
за твоя син, за мене той загина ли,
че два пъти погуби мене, живата?
И щом кръвта се мие с кръв, ний двамата
с Орест ще те убием, отмъщавайки.
Онази твоя правда среща нашата.
Глупец е, който заради съкровища
и род жена порочна взема. Скромният,
но честен брак ощастливява къщата.

Хор

Случайност има в брака ни. На някоя
върви добре, у друга, гледам, лошо е.

Клитемнестра

Ти, дъще, все баща си си обичала.

Така е то: едни са за бащите си,
а други повече обичат майка си.
Ще ти простя. Пък и не съм дотолкова
доволна, дъще моя, от делата си.
Но как стоиш така, немита, дрипава,
щом тъкмо си се вдигнала от раждане?
Уви, нещастни мои намерения!
Аз тласнах към чрезмерен гняв съпруга си!

Електра

Ти стенеш късно, няма изцеление.
Мъртвец е татко. Но защо скиталеца,
сина си, не възвърнеш тук, в земята му?

Клитемнестра

Боя се — не за него, а за себе си.
Бил гневен заради баща си, тъй мълвят.

Електра

Защо е тъй суров към нас съпругът ти?

Клитемнестра

Такъв е той. А ти си необуздана.

Електра

Защото страдам. Но ще спра враждата си.

Клитемнестра

И той не ще е груб към тебе в бъдеще.

Електра

О, той е горд, а се намира в моя дом!

Клитемнестра

Видя ли? Пак възбуждаш нови спорове!

Електра

Мълча. Боя се, колкото е правилно.

Клитемнестра

Недей, дете. Защо си ме извикала?

Електра

Надявам се, ти чу за мойто раждане.
Та вместо мене — че не зная обреда —
ти жертва принеси, на десет дена е
детето. Аз не зная, първескиня съм.

Клитемнестра

Туй върши тая, дето е бабувала.

Електра

Бабувах си самата аз, сама родих.

Клитемнестра

Но нямаш ли съседи и приятели?

Електра

Не иска никой за приятел бедния.

Клитемнестра

Добре, ще ида. За дете на десет дни
ще жертвувам на боговете. След това
отивам на полето, там съпругът ми
на нимфите принася. — Хей, в оборите
конете отведете! Като сметнете,
че жертвата ми вече е привършена,
елате. Нека почета съпруга си.

Електра

Влез в бедната ми къща, но внимателно,
със сажди да не си начерниш дрехата.
Каквато трябва жертва ще пожертвуваш.

Клитемнестра влиза в хижата.

Че кошницата е готова, остър е
и ножът, що прободете бик^[6]. До него ти
ще паднеш мъртва. В ада ще се любите,
тъй както на земята. Туй единствено
ти давам аз, а ти плати за татко!

Влиза в къщи.

[1] След седем плетра бяг — това не е единственото място, където Еврипид изразява пренебрежение и презрение към гимнастическите състезания; плетърът е мярка за дължина (ок. 30 м.) ↑

[2] На мъж почтен — на Строфий, цар на Фокида. ↑

[3] Светият триножник е мястото, от което делфийската жрица Пития давала своите предсказания. ↑

[4] Момците юначни на Зевса — Диоскурите. ↑

[5] Погубеното дете е Ифигения, по-нататък назована с името й.

↑

[6] Чрез думата бик Електра загатва за Егист. ↑

ЧЕТВЪРТИ СТАЗИМ

Строфа

Възмездие за зло! Обратни ветрове
повяха в палатите! Моят, моят цар
 паднал тогава в банята убит
и каменните зъбести стени,
и сводовете екнали с вика му:
„О жено жестока, защо ме убиваш, когато
се връщам в родината подир десет жътви?“

Антистрофа

Но Правдата дойдè, потекла нанаяд,
и нея примамва, че тя погази брак;
 своя съпруг злочест, едва дошъл
след толкоз време в своя дом
и сред циклопските стени високи,
тя с остро оръжие, с брадва уби! Нещастна!
Съпруг бе — каквото и зло да бе й сторил!

Епод

Извърши това, подобна на планинска
лъвица, която живее в дъбравите скрита!

ЕКЗОД

Клитемнестра

Деца, за бога, пожалете майка си!

Хор

Дочуваш ли отвътре вик?

Клитемнестра

Горко̀ ми, о!

Хор

И аз тъжа, убиват я децата й!
Настане ли часът, раздава правда бог.
Това е страшен дял, но безчовечно зло
ти стори на мъжа си, клетнице!

Орест, Пилад и Електра се явяват на сцената.

Но ето ги, от пресни кърви майчини
обагрени, задават се от къщата
със знаците на тъжните си прозвища^[1].
Не, няма по-злочести от потомците
на Танта̀л, няма, нито пък е имало!

Орест

Първа строфа

Уви,

Земьо! Зевсе всевидещ
над смъртните! Гледайте кървави,
противни дела,
две прострени

от мене тела,
откуп за моите страдания!

.....
.....

Електра

Дела плачевни, братко. А причината
съм аз, че аз пламтях от злоба яростна
към родната си майка!

Хор

Каква съдба, каква съдба
е твоята, майко! Да родиш,
за да претеглиш от деца
незабравим, плачевен дял!
Но ти плати заслужено за баща им.

Орест

Първа антистрофа

Уви,
Фебе! Правда неясна
възпяваше ти, ала ясно е
страхотното зло,
що ни прати.

.....

Къде, в кой град да ида? Кой стопанин
и кой благочестив човек
убиец майчин би погледнал?

Електра

А аз? Горко ми! Накъде? По сборове,
по сватби ли? И някой ще ме вземе ли
в постелята си брачна?

Хор

О, пак, о, пак се промени

с лъха на вятъра твоят дух!
Сега си мъдра, но преди
не беше, зло извърши ти
на брат си, мила, който не бе съгласен.

Орест

Втора строфа

Видя ли, смъкна клетницата пеплоса,
показа в своя смъртен час гърдта си!
Горко ми, по земята
се влачеше нейната майчина плът! Аз чезнех...

Хор

Да, зная, мъка е било
да слушаш горестния вик
на майка, на родителка!

Орест

Втора антистрофа

След туй с ръка докосна тя лицето ми
и вик нададе: „Моля ти се, чедо!“
Притисна се до мене,
до моите бузи... Ръката ми пусна меча.

Хор

Нещастницата! Как можа
да гледаш рукналата кръв
на майка си издъхваща!

Орест

Трета строфа

Тогава метнах плаща връз очите си
и с меча всичко свърших аз:
прободох майчиния врат.

Електра

И аз тогаз те насърчих,
и с тебе хванах твоя нож!

Хор

Ах, ти извърши най-страшното дело!

Орест

Трета антистрофа

Покрий с одежда тялото на майка ни
и раните ѝ затвори!
Убийците си ти роди!

Електра

О, мила и не мила, виж:
обвиваме те с този плащ.

Хор

Този е краят на страшните мъки!

Над къщата се явяват Диоскурите.

Ала вижте, високо над къщата, там,
появиха се дèмони... може би, не —
богове! Защото не е за човек
този път. Но защо появяват се те
пред зора на смъртните люде?

Кастор

Дете на Агамèмнон, чуй ни! Братята
на майка ти те викат, Диоскурите,
аз, Кастор, още Полидевк, близнакът ми.
Едва смирили страшна буря в морските
простори, идем в Аргос, че видяхме ний
сечта над нашата сестра, над майка ти.
Мъстта бе права, не и твойто действие.

Че Феб... ах, Феб — но млъквам, той е царят ми.
Мъдрец е, но не мъдър е съветът му.
Но покори се и постъпвай в бъдеще
тъй, както Зевс и Ориста са съдили.
Свържи Електра и Пилад в съпружество
и напусни града. Погубил майка си,
ти нямаш право да стоиш в родината.
А Керите ужасни, кучеоките
богини, ще те погнат — луд прокуденик.
Иди в Атина, прегърни свещения
Паладин лик. Ще ги скове богинята,
закрила с кръг горгонолик челото ти,
и те не ще те доближат със своите
ужасни змии. Има хълм на Ареса,
където божи съд разсъждавал Ареса,
загдето бил погубил Халиротия,
сина на царя морски, за насилие
над дъщеря му. Там е най-свещеното,
изпитано, божествено съдилище.
И тебе то ще съди за убийството.
От смърт спасен ще бъдеш ти чрез равенство
на гласовете. Феб ще вземе твоята
вина, че той поиска смърт за майка ти.
Такъв закон ще действа и в бъдеще:
при равенство печели подсъдимият.
След този удар страшните Еринии
през близък отвор ще преминат вдън земя,
в почитано, свещено прорицалище.
А ти ще обитаваш град в Аркадия,
край струйният Алфей и до Ликёона.
И този град ще ти приеме името.
Това за тебе възвестявам. Мъртвият
Егистов труп ще погребат аргивците.
А майка ти ще бъде в гроб положена
от Менелай, едва пристигнал в Навплия,
и от Елена. Иде от Египет тя,
от цар Протея, в Йлион не е била.

За да възбуди спор и сеч сред смъртните,
сам Зевс изпрати образът ѝ в Йлион.
Сега Пилад да отведе девойката,
съпругата си, от Ахая в своя край
и да посели във Фокида мнимия
свой зет и му даде товар съкровища.
А ти мини през шията на Истъма
и продължи в честитата Кекропия.
Че претърпял съдбата на убиеца,
избавен от тегла, ще благоденствуваш.

Хор

О Зевсови рожби, приляга ли нам
към вашата реч да добавим слова?

Диоскурите

Да, защото не ви осквернява кръвта.

Орест

А мен, Тиндариди, приляга ли мен?

Диоскурите

Да, и тебе, че днешната кървава мъст
аз отдавам на Феб.

Хор

Ала как! Богове, та и братя на тази,
която умря,
не препречихте пътя на Керите вий?

Диоскурите

Неизбежност напътваше тая съдба
и още — на Феба нелепата реч.

Орест

Но какъв Аполон и какви словеса
направиха майкоубиец от мен?

Диоскурите

То са общи дела, обща участ е то,
но едничка вина
на предните погубва двамина^[2]!

Орест

О сестрице, видях те след толкова дни
и в миг се лишавам от твоята любов,
изоставям те аз, изоставяш ме ти!

Диоскурите

Тя си има съпруг и огнище: и тъй
не нерада е нейната участ, освен
че напуска града.

Електра

Ала има ли друга, по-скръбна съдба —
да напуснеш земята на родния край?

Орест

Аз напускам палата на своя баща
и пред чужди съдии за майчина кръв
ще давам ответ!

Диоскурите

В свещения град
на Палада да идеш! Понасяй, дерзай!

Електра

Притисни до гърдите ми своите гърди,
о братко любим!
Разделени, далече от родния дом,
ни прокуждат майчини клетви.

Орест

Дай ръка, прегърни ме и нека текат

твоите сълзи сякаш над гроб, над мъртвец!...

Диоскурите

Тия думи, уви, са такава печал
и за божия слух!
Че и ний, боговете, изпитваме жал
към смъртните многострадални.

Орест

Няма вече да зърна сестра си, уви!

Електра

Нито аз ще съм близо до твоите очи!

Орест

Ти отправяш към мене последни слова!

Електра

Прости, роден град,
простете, съгражданки мои, навек!

Орест

Моя вярна сестрице, отиваш си ти!

Електра

Да, отивам си, в сълзи са мойте очи!

Орест

Ти, Пиладе, сестра ми вземи за жена
и честит си върви!

Пилад и Електра се отдалечават.

Диоскурите

Тях ги сватба очаква. А ти замани
към Атина, избягай от кучките! Виж,

те се втурват към тебе с ужасни нозе
и със змии в ръце, и с черни тела,
те събират плода на страхотната скръб.

Орест избягва.

А пък ний да вървим към Сицилия, там
да спасяваме кораби в морската шир.
Като бродим в просторите етерни, ний
не подкрепяме люде престъпни,
а спасяваме в нужда и тежки беди
оногова, комуто животът е бил
осиян от добро, справедливост и чест.
Нека никой не върши позорни дела
и не плава с люде коварни! Така
аз, богът, на смъртните казвам.

Диоскурите изчезват.

Хор

Радостта да е с вас! Ако може
човек да се радва, да бъде далече от зло —
блажен е сред смъртните люде.

[1] Тъжните прозвища на Орест и Електра са „майкоубийците“. ↑

[2] Това е същата съдбовна обвързаност на потомците с предците, за която загатва вторият стазим. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.